

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 25. 6. 1968, sp. zn. 11 Tz 29/68, ECLI:CZ:NS:1968:11.TZ.29.1968.1

Číslo: 49/1968

Právní věta:

I. Důkaz výsledkem obžalovaného v hlavním líčení musí být proveden způsobem, který stanoví trestní řád v § 91 násl. a v 207 příp. v § 208. Takovýto důkaz však nemůže být považováno vyličení skutku obviněným před znalci při přípravě znaleckého posudku.

II. Je v rozporu s § 92 odst. 3 tr. ř., je-li obviněný při kladení otázek za účelem doplnění výpovědi nebo k odstranění neúplnosti, nejasnosti a rozporů přesvědčován, že jeho výpověď je nepravdivá a je mu předstírán názor vyslychajícího na obsah výpovědi s cílem přizpůsobit výpověď obviněného tak, aby byla v souladu s výsledky místního ohledání a pitvy, které jsou známy vyslychajícímu.

III. I rekonstrukce činu jakožto druh ohledání může být důkazem v trestním řízení (§ 89 odst. 2 tr. ř.) při provádění tohoto důkazu však nesmí být obviněný orgány činnými v trestním řízení usměřován ohledně jeho počínání při činu, které během rekonstrukce znázorňuje nebo líčí.

Soud: Nejvyšší soud ČSSR

Datum rozhodnutí: 25.06.1968

Spisová značka: 11 Tz 29/68

Číslo rozhodnutí: 49

Číslo sešitu: 10

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Dokazování

Předpisy: 141/1961 Sb. § 89 odst. 2

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud vyslovil porušení zákona mj. v ustanoveních § 2 odst. 5, 6 tr. ř. usnesením městského soudu v Praze z 31. července 1963 sp. zn. 3 To 375/63, kterým bylo zamítnuto odvolání obviněného proti rozsudku obvodního soudu pro Prahu 10 z 21. června 1963 sp. zn. 1 T 128/63. Toto usnesení Nejvyšší soud zrušil, stejně jako zrušil citovaný rozsudek soudu prvního stupně, jímž byl obviněný uznán vinným trestným činem vraždy podle § 219 tr. zák. a dalšími trestnými činy a odsouzen mj. k trestu odnětí svobody v trvání 15 let. Současně přikázal soudu prvního stupně, aby věc znovu projednal a rozhodl.

Z odůvodnění:

Nelze souhlasit s názorem generálního prokurátora, že soud měl přihlížet také k doznání obviněného před znalci psychiatrie a že ti měli být vyslechnuti k tomu, za jakých okolností a podmínek obviněný před nimi spáchání trestného činu vylíčil. Důkaz výslechem obviněného provádí soud v hlavním líčení buď podle § 207 odst. 1 tr. ř. výslechem obviněného nebo za podmínek odst. 2 tohoto ustanovení přečtením jeho dřívější výpovědi. V každém případě musí však být takový důkaz proveden za dodržení obecných předpisů o dokazování výslechem obviněného (§ 91 a násl. tr. ř.). Proto nemůže sloužit k dokazování viny obviněného jeho vylíčení skutku před znalci psychiatrie k jejich dotazům, neboť toto líčení obviněného nemá charakter důkazu a nepředchází mu nezbytné poučení podle § 92 a násl. tr. ř. Ostatně dotazy znalců psychiatrů ohledně činu, který je předmětem trestního stíhání, jsou pouhou součástí lékařského vyšetření duševního zdraví obviněného, slouží k účelům odborného lékařského posouzení, takže odpověď obviněného na tyto dotazy nemůže být důkazem pro závěry o vině obviněného. Přitom nelze vyloučit – poněvadž nejde o výpověď obviněného podle trestního řádu, nýbrž jejím účelem je získání podkladů pro závěr o duševním zdraví obviněného – aby znalci v zájmu zjištění psychické reakce obviněného mu kladli otázky, které co do způsobu a zaměření trestní řád nepřipouští. Již z toho důvodu nelze vylíčení skutku obviněným, pojaté do znaleckého vyšetření a posudku, považovat za důkaz. Jestliže by taková výpověď byla považována za důkaz, znamenalo by to obcházení ustanovení trestního řádu, která upravují postup orgánů činných v trestním řízení a vymezují oprávnění těchto orgánů i práva obviněného a v podstatě tedy nahrazování orgánů činných v trestním řízení orgány, jimž trestní řád ukládá zcela jiné úkoly než objasnění skutkového stavu věci (§ 105 tr. ř. o přibrání znalce, § 107 tr. ř. o přípravě posudku). Ostatně svědčí o tom i skutečnost, že znalec je vyslýchán jen k posudku, obsahujícímu posouzení odborné otázky (§ 108 tr. ř.), nikoli ke skutkovým otázkám.

Jestliže obvodní soud vycházel z doznání obviněného, měl se zabývat také tím, zda při výslechu obviněného ve vyšetřování bylo důsledně postupováno podle § 92 odst. 2, 3 tr. ř., zejména když obviněný tato doznání u hlavního líčení odvolal. Podle § 92 odst. 3 tr. ř. mohou být obviněnému kladeny otázky k doplnění výpovědi nebo k odstranění neúplností, nejasností a rozporů. Otázky musí být kladeny jasně a srozumitelně bez předstírání klamavých a nepravdivých okolností. Nesmí v nich být naznačeno, jak na ně odpovědět. Tento postup nebyl však při výsleších obviněného důsledně dodržen. Dne 19. listopadu 1962 byl obviněný vyšetřovatelem vyzván, aby se vyjádřil, jaké změny a za jakých okolností provedl v pokoji oběti po jejím zavraždění, neboť způsob spáchání činu, který vylíčil při předchozím výslechu, je nepravděpodobný. Když obviněný tuto výzvu splnil, upozornil ho vyšetřovatel, že všechny okolnosti, o nichž vypovídá, že k nim došlo náhodně, nasvědčují tomu, že jednal záměrně ve snaze nastrojiti situaci v bytě tak, aby vyvolal dojem, že se jedná o sebevraždu a nikoli o násilný trestný čin. Současně vyšetřovatel obviněného vyzval, aby se k tomu vyjádřil. Při výslechu 20. listopadu 1962 vnesl vyšetřovatel na obviněného „otázku“ tohoto znění: „popíráte, že jste po činu situaci v bytě upravil tak, aby nasvědčovala sebevraždě, přestože změny, které jste na místě provedl, naprosto jednoznačně ukazují na váš záměr. Na tento váš záměr ukazují i další skutečnosti, jako např. to, že jste se po návratu z obce V. do bytu nevrátil a při prvním výslechu jste zdůrazňoval okolnosti, které měly ukazovat na to, že zavražděná spáchala sebevraždu, např. že pocházela z rodiny zatížené duševně, a že se již o sebevraždu pokusila, přestože to nebyla pravda.“ Po vysvětlení obviněného mu byla položena další otázka: „Proč jste pokládal za nutné zvláště na tyto okolnosti upozorňovat, když pro vyšetřování vraždy byly naprosto nepodstatné, neboť pachatelem tohoto činu jste byl vy“. Na to byl obviněný dotázán, jak vznikla poranění na oku, hlavě a rukou oběti. Obviněný popřel, že by tato zranění způsobil. V další otázce vyšetřovatel uvedl: „Nemluvíte pravdu, neboť veškerá zranění, zvláště pak na oku, byla zřejmě způsobena úderem pěstí nebo tupým předmětem a podle lékařského posudku všechna zranění jak svým umístěním, i kvalitou, odpovídají tomu, že byla způsobena druhou osobou při násilném jednání.“ Tato „otázka“ byla obviněnému položena znovu při výslechu 20. listopadu 1962. Při tomto výslechu byl obviněný také znovu

upozorněn, že změny v pokoji zavražděné provedl se záměrem předstírat její sebevraždu. Když pak 5. prosince 1962 obviněný znovu popsal celé svoje jednání, upozornil ho vyšetřovatel, že opět nelíčí věc tak, jak se po pravdě stala a nevysvětluje některé další skutečnosti, které byly při ohledání zjištěny a které mu byly již jednou předestřeny. Jsou to zejména stopy násilí na těle zavražděné, které byly způsobeny podle tvrzení vyšetřovatele jednak pěstí, jednak úderem tupým předmětem. Když byl obviněný vyzván, aby se k této otázce vyjádřil, připustil, že krevní výron na oku mohl vzniknout tím, že mu sjela ruka a poranění na hlavě pak úhozem hlavou o podlahu.

Při důsledném dodržení ustanovení § 92 odst. 3 tr. ř. mohou být na obviněného vznášeny pouze dotazy k cílům v tomto ustanovení uvedeným, a to dotazy jasné a srozumitelné, vylučující jakoukoli kapciosnost. Je proto v rozporu s tímto ustanovením, jestliže obviněný byl přesvědčován vyšetřovatelem o nepravdivosti svých výpovědí, o nereálnosti vylíčení svého počínání s tím cílem, jak je z připomínek vyšetřovatele zřejmé, aby doznal takové jednání, které by bylo v souladu s výsledky objektivních zjištění (místním ohledáním a pitvou). Jde o nepřipustné působení na obviněného, které sleduje odstranění rozporů mezi jeho výpovědí a zjištěnými skutečnostmi a tak o nahrazování hodnocení provedených důkazů (§ 2 odst. 6 tr. ř.) ovlivňováním výpovědi obviněného.

Je tedy zřejmé, že vyšetřovatel nepostupoval podle výše uvedeného ustanovení zákona, že obviněnému nebyly kladeny pouze otázky k osvětlení věci, nýbrž byl mu přímo předestírán názor vyšetřovatele, který také obviněnému vyvracel jeho tvrzení a označoval jeho výpovědi za nepravdivé, přičemž se nelze vyhnout domněnce, že šlo o to, dosáhnout výpovědi obviněného, která by byla shodná s vyšetřovací verzí.

Závěr o vině obviněného opřel obvodní soud také o rekonstrukci činu. K tomu cíli bylo nejprve nutno se zabývat tím, zda rekonstrukce je důkazem ve smyslu hlavy páté trestního řádu. Ustanovení § 89 odst. 2 tr. ř. uvádí, že za důkaz může sloužit vše, co může přispět k objasnění věci, zejména výpovědi obviněného a svědků, znalecké posudky, věci a listiny důležité pro trestní řízení a ohledání. O rekonstrukci jako o druhu důkazů se v tomto ustanovení nehovoří. Vzhledem k tomu, že výpočet důkazů je pouze příkladný, je možno dospět k závěru, že i rekonstrukce, pokud může přispět k objasnění věci, může být důkazem. V takovém případě pak musí soud tento důkaz velmi obezřetně hodnotit a použít jej spíše k ověření logičnosti zjištění v tom směru, že se čin mohl stát způsobem, jak jej obviněný líčí. Obvodní soud se pokusil proniknout do podstaty provedené rekonstrukce, když provedl u hlavního líčení důkaz obsahem magnetofonového pásku, na němž byl průběh rekonstrukce zachycen. Nevyvodil z toho však potřebné závěry pro hodnocení tohoto důkazu, neboť nepřihlédl k tomu, že magnetofonový záznam o rekonstrukci nesvědčí plně o tom, že obviněnému byla při provádění rekonstrukce poskytnuta volnost, aby sám podle svého vědomí předvedl, jak ke spáchání trestného činu došlo. Záznam spíše nasvědčuje tomu, že obviněný byl orgánem VB řídicím rekonstrukci usměrňován.

Magnetofonový záznam rekonstrukce může beze sporu přispět k hodnocení věrohodnosti rekonstrukce v tom směru, že obviněný spontánně dobrovolně zopakoval svoje jednání, které je předmětem trestního řízení. V žádném případě však nelze připustit, aby rekonstrukce, resp. její provádění, nabylo formy dalšího výslechu obviněného, přičemž nejsou ani dodrženy zásady ustanovení § 91 a 92 tr. ř., a aby takto zachyceného vylíčení činu obviněným bylo pak použito jako důkazu výpovědi obviněného. Týká se to zejména té části, v níž je líčeno setkání obviněného s obětí v předsíni bytu. V části rekonstrukce, týkající se tub od Dormiralu a tabletek nalezených na zemi pokoje zavražděné, přešla rekonstrukce do formy výslechu obviněného, přičemž byl obviněný přítomným orgánem VB přesvědčován o nepravděpodobnosti toho, co uvádí a bylo mu naznačováno, jak si asi počínal. Celý přepis obsahu magnetofonového pásku o provedení rekonstrukce nasvědčuje tomu, že obviněný musil být orgánem řídicím rekonstrukci při jejím provádění usměrňován, nebylo mu většinou umožněno, aby se podrobně ke svému jednání vyjádřil, byl při svém vysvětlování přerušován apod. Všechny tyto okolnosti měl vzít obvodní soud v úvahu a tohoto důkazu použít

teprve po jeho náležitém zhodnocení ve smyslu § 2 odst. 6 tr. ř.